

Ένας νόμος τῆς παγκοσμίου ζωῆς, μιὰ φιλοσοφική σκέψις, καὶ κάποτε ἓνα χαριτωμένο σκίτσο παρμένο ἀπὸ τὴν καθημερινή ζωὴ ὅπως ὁ «Γέρος στὸ καφενεῖο» εἶνε τὸ θέμα τῆς. Καὶ τὶ χάρις καὶ ζωὴ τοῦ τὰ διακρίνει αὐτὰ τὰ σκίτσα!—Νομίζει κανεὶς ὅτι τὸν Γέρο τοῦ μᾶς περιγράφει, τὸν εἶδε καὶ τὸν ξαναεἶδε χίλιες φορές,

... στοῦ καφενεῖου τοῦ βοερού τὸ μέσα μέρος...
... μὲ μιὰν ἐφημερίδα ἐμπρὸς του, χωρὶς συντροφιά.

Καὶ μὲς στῶν ἄθλιων γηρατειῶν τὴν καταφρόνεια σκέπτεται πόσο λίγο χάρηκε τὰ χρόνια τοῦ εἶχε καὶ δύναμι, καὶ λόγο, κ' ἐμορφιά.

Ξέρει ποῦ γέρασε πολὺ· τὸ νοιώθει, τὸ κυττάζει. Κ' ἐν τούτοις ὁ καιρὸς τοῦ ἦταν νέος μοιάζει σὰν χθές. Τὶ διάστημα μικρὸ, τὶ διάστημα μικρὸ.

Καὶ συλλογιέται ἡ Φρόνησις πῶς τὸν ἐγέλα. καὶ πῶς τὴν ἐμπιστεύονταν πάντα—τί τρέλλα!—τὴν ψεύτρα ποῦ ἔλεγε «Ἀῦριο. Ἔχεις πολὺν καιρό».

Θυμᾶται ὁρμὲς τοῦ βάσταγε· καὶ πόση χαρὰ θυσιάξε. Τὴν ἄμναλὴ του γνώση καθ' εὐκαιρία χαμένη τώρα τὴν ἐμπαίζει.

... Μὰ ἀπ' τὸ πολὺ νὰ σκέπτεται καὶ νὰ θυμᾶται ὁ γέρος ἐξαλίσθηκε. Κι' ἀποκοιμᾶται στοῦ καφενεῖου ἀκουμπισμένος τὸ τραπέζι.

Καὶ ἀπὸ ἄλλα ποιήματα τοῦ ΚΑΒΑΦΗ, βγαίνουν λυπητεροὶ τόνοι, ἓνα παράπονο γιὰ κατὶ ἐπιθυμίες περασμένων χρόνων ποῦ

«... ἐπέρασαν χωρὶς νὰ ἐκπληρωθοῦν· χωρὶς ν' ἀξιωθῇ καμμιὰ τῆς ἡδονῆς μιὰ νύχτα, ἢ ἓνα πρωὶ τῆς φεγγερό»
μιὰ μελαγχολικὴ μουσικὴ γιὰ τὰ παλιὰ πεθμένα πράγματα, γιὰ τὲς

... ιδανικὲς φωνές κ' ἀγαπημένες—ὅπως ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς λέγει—
ποῦ μὲ τὸν ἦχο των γιὰ μιὰ στιγμή ἐπιστρέφουν ἦχοι ἀπὸ τὴν πρώτη ποίησι τῆς ζωῆς μας—
σὰ μουσικὴ τὴν νύχτα μακρυνὴ τοῦ σβύνει.

Τὰ ποιήματά του μοιάζουν μὲ πολὺτιμα πετράδια ποῦ βγῆκαν καλοδουλεμένα ἀπὸ χέρια ἐπιδέξιου κ' ὑπομονητικοῦ τεχνίτη. Ὀλόκληρο τὸ μέχρι σήμερον ἔργον τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ ποιητοῦ, εἶνε σὰν μιὰ συλλογὴ τέτοιων πετράδιων, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάρχει μιὰ θέσις κενή, γιὰ ἓνα πολὺτιμο πετράδι, γιὰ τὸ χαρωπὸ σμαράγδι ποῦ συμβολίζει τὴν πράσινη Ἑλπίδα.

Ἡ συλλογὴ ὅμως εἶνε μικρὴ καὶ λίγα τὰ πολὺτιμα πετράδια. Ἀλλὰ τί πειράζει; Καὶ ἓνα μόνον ἀπ' αὐτὰ τὰ πετράδια, εἶνε ἓνας ὁλόκληρος κόσμος.

ΠΑΥΛΟΣ Α. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

10 Απριλίου
1909

ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΙΩ. Α. ΓΚΙΚΑ

Κυρίαί καὶ Κύριοι,

Ἡ ὡραία Ἑπτάνησος, ἡ ἔξακουσμένη Νεράϊδα μὲ τὰ ἑπτὰ μαργαριτάρια ποῦ στολίζουν τὸ χρυσὸ τῆς διαδήμα, εἶνε μία ἀπὸ τὶς τρισευτυχισμένες ἐκεῖνες μητέρες ποῦ ἀξιώθηκαν καὶ ἀξιωνονται ὁλοένα νὰ βλέπουν τὰ μέτωπα τῶν παιδιῶν τῆς στεφανωμένα μὲ κλωνάρια μυρτιάς καὶ δάφνης.

Ἡ Ἑλληνικὴ Τέχνη ἀπὸ καιρὸ τώρα τῆς σφίγγει μὲ θερμὴν εὐγνωμοσύνη τὸ χεῖρ γιατί τῆς ἐχάρισε στὸν ὑπέρκαιο ναὸ τῆς τόσοις λειτουργοῦς ποῦ ταιριαζοῦν ἁρμονικὰ τὸν ὕμνον τῶν ὥρα τῆς πνευματικῆς θυσίας εἴτε μὲ στίχους σὰν τὸν Σολωμὸ, τὸν Βαλαωρίτη, τὸν

Κάλβο, τὸν Τυπάλδο, τὸν Πολυλά, τὸν Τερτσέτη, τὸν Λασκαράτο, τὸν Μαρτζώκη, τὸν Μαρκοῦ, εἴτε μὲ τόνους σὰν τὸν Μάντζαρο, τὸν Ξάνδα, τὸν Καρρέρη, τὸν Σαμάρα, εἴτε μὲ λόγια ποῦ μοιάζουνε στίχους καὶ μοιάζουνε τόνους σὰν τὸν Ξενοπούλο καὶ τὸν δικὸν μας Γκίκα.

Δικὸς μας! Τὶ καμάρι καὶ τὶ ὑπερηφάνεια κρύβουν μέσα τοὺς αὐτὲς ἢ δυὸ λέξεις! Εἶνε πλασμένες μὲ τὴν ἀγάπην ποῦ ξεχειλίζει στὶς καρδιὰς ποῦ σφιχτοδέονται αὐτὴ τὴν ὥρα ἐδῶ μέσα γιὰ νὰ χαιρετήσουν τὸ πεντάμορφο ροδοξὺνημα τῆς Ἀλεξανδρινῆς Αὐγῆς, γιὰ ... σκιρ-

τήσουν στο ἀκτινοβόλημα τῆς Ὁμορφιάς ποῦ ἦλθε νὰ χτυπήσῃ μὲ τὰ κρινόλευκα φτερούγια τῆς τὰ νεανικά στήθη γιὰ νὰ σταλάξῃ κάποια χρυσόνειρα, χρυσόνειρα ποῦ ἀπλώθηκαν, ἐγιγαντώθηκαν κι ἔγειναν ὠραῖοι ρυθμοὶ κι ἔκτισαν ἐπάνω στὰ τρισένδοξα ἐρείπια τὸ ἀλαβάστρινο Παλάτι ποῦ ξεχύνει ὀλόγυρα ζωὴ, νειότη, μύρο, φῶς!

Λίκος μας! Ἀπὸ τοὺς ὀλίγους ποῦ δὲν μᾶς ἐπερίπαιξαν, ἀλλὰ μᾶς ἐνεθάρρυναν στὴ λατρεία τῆς ὀλυμπίας αὐτῆς θρησκείας, ἀπὸ τοὺς διαλεχτοὺς ποῦ ἐχειροκρότησαν τὸ ἀδύνατό μας τραγοῦδι, ἀπὸ τὴν φάλαγγα τῶν ὠραιομανῶν ποῦ μᾶς ἔδωσαν πολύτιμον ὕλικό γιὰ τὸ πύργωμα τοῦ παρθενικοῦ παλατιοῦ.

Ἄλλοι, πολὺ πιὸ ἀρμόδιοι ἀπὸ μένα, ἔχοντες στενωτέρας σχέσεις μὲ τὴν κριτικὴ, θὰ σᾶς ὠμιλοῦσαν βέβαια γιὰ τὸν Γκίκας—ὁ ὁποῖος ὁμολογουμένως κατέχει ἐξαιρετικὴν θέσιν εἰς τὴ Νεοελληνικὴ Φιλολογία,—τελειότερα καὶ καλλιτεχνικώτερα. Καὶ ἐὰν ἐγὼ σήμερα τολμῶ ν' ἀνέβω σ' αὐτὸ τὸ σεμνὸ βῆμα, τὸ κάμνω γιὰτὶ μ' ἐνθαρρύνει ἡ ἰδέα ὅτι ὅ,τι σᾶς πῶ θὰ εἶνε γεμάτο εἰλικρίνεια καὶ ἀντλῶν δύναμιν ἀπ' αὐτὴν θὰ προσπαθῶ νὰ σᾶς παρουσιάσω ἓνα τόσον εὐμορφον ἔργον καὶ νὰ σᾶς κάμω νὰ δοκιμάσετε—ἂν τὸ κατορθώσω—λίγες στιγμὲς εὐγενικῶν συγκινήσεων.

Ἐπειτα, ἄς μὴ ξεχνᾶμε καὶ τὰ σοφὰ λόγια τοῦ Ὁσκαρ Οὐάιλτ. «Οἱ μόνον ἄνθρωποι, λέγει, ποῦ ἀκούω τὴν γνώμην μὲ σεβασμόν, εἶνε οἱ νεώτεροί μου.»

Ἐνα σημαντικὸν προσὸν τοῦ Γκίκας ποῦ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πέφτει στὴν ἀντίληψιν καθὲς ἀνεπτυγμένου ἀνθρώπου, εἶνε ὅτι τὸν καλὸν παιδαγωγὸν συμπληρώνει ἐξαιρετικὰ ὁ ἐρῶν εἰδητός τεχνίτης.

Γι' αὐτὸ ὅταν ἦλθε στὴν Αἴγυπτον δὲν ἤρκεσθη μόνον νὰ διδάσκη στὰ παιδιά τοὺς τύπους τῶν ἀνωμαλῶν ρημάτων καὶ τὰ εἰς μί, ἀλλὰ ἠθέλησε μὲ τὸ φῶς ποῦ εἶχε δανεισθῇ ἀπὸ κάποιο γλυκοχάραγμα τῆς πολυμήντης Κερκύρας, νὰ δημιουργήσῃ τριγύρω του νέους ὀρίζοντας πιὸ φωτεινοὺς, πιὸ ἰδανικοὺς.

Καὶ τὸ 1896 ἐκδίδει μαζί μὲ τὸν διηγόρον κ. Ζερβὸν τὸ περιοδικὸν «Κόσμος», ἀπὸ τῶν ὁποίων δυστυχῶς πολὺ γρήγορα ἀπεχώρησαν

οἱ φιλότιμοι ἰδρυταὶ του, διότι ἔβλεπαν ὅτι οἱ μικροὶ σπινθῆρες του ἔσβυναν ἀδιάκοπα στῆς ἀδιαφορίας τὸ φύσημα.

Εἰς τὸν «Κόσμον» ὁ Γκίκας μᾶς ἔδωκεν ἀρκετὰ δείγματα τοῦ ταλάντου του σὲ μικρὰ διηγήματα, σὲ πραγματείες καὶ σὲ καλοδουλεμένα ποιήματα μέσα στὰ ὁποῖα τρεμολάμπει κάποιος πόνος.

Καὶ ἀφοῦ ἀπεχώρησεν ἀπὸ τὸ περιοδικὸν ὁ «Κόσμος» ὁ Γκίκας δὲν ἔπαυε νὰ στολίζῃ συχνὰ τὶς ἐφημερίδες καὶ τὰ ἡμερολόγια—περιοδικὸν τῆς προκοπῆς δὲν ὑπῆρχε πλέον—μὲ ἄρθρα φιλολογικὰ καὶ πολιτικὰ καὶ μὲ περὶ σπουδάστους μελέτες καὶ κριτικὰς—ὅλα γεμάτα μὲ τὰ χαρίσματα μιᾶς γλαφυρῆς καὶ ἔξυπνης πέννας,—ὅτε μ' ἓνα τίναγμα γερὸ στὸ 1899 ἐσημείωσε τὴν πρώτην ἀληθινὴν ἐπιτυχίαν στὸ λογογραφικὸ του στάδιο.

Τὸ ἔκτενές διήγημα, ἐν εἶδει μυθιστορήματος, ποῦ ἀνεφάνη τότε μὲ τὸν τίτλον «*Εἰς Πέντε πράξεις*» εἶνε ἀξιοπαρατήρητο γιὰ τὶς κοινωνικὰς καὶ ἠθικὰς ἰδέας ποῦ ἀναπτύσσονται τόσον ζωηρά, μὲ κάποια Τολστοϊκὴ πνοὴ καὶ Ἰψενικὴ δύναμι.

Εἶνε ἡ ἱστορία, ἀρκετὰ τραγικὴ, ἑνὸς νέου πλουσίας οἰκογενείας τοῦ ὁποίου τὶς ἀγνές ὁρμὲς τῆς καρδίας ἔρχονται νὰ μαράνουν, νὰ ξεφυλλίσουν ἀμείλικτα ἡ-σκουριασμένες καὶ ψιμυθιωμένες κοινωνικὰς συνθήκας καὶ παραδόσεις. Ἐνας θαυμάσιος ρεαλισμὸς πλεγμένος καλλιτεχνικὰ μὲ τὶς ἐξάρσεις ὑψηλοῦ ἰδεαλισμοῦ κυριαρχεῖ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους. Ἡ ἀλήθεια παισιωμένη μὲ σκέψεις σοφὲς σφυρηλατημένες ἐπάνω στὸν ἄκμονα τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ζωγραφίζεται γυμνῇ, σκληρῇ, ἀλλὰ γιὰ τοῦτο ὑπέροχη. Ἐκεῖ μέσα ψάλλεται ἓνας αἶνος στὸν ἀγνὸν ἔρωτα ποῦ χαρίζει τὴν μονάκριβην εὐτυχίαν στὴ ζωὴ, ἐκεῖ μέσα μουγκρίζει μιὰ κατὰρα κ' ἓνα ἀνάθεμα γιὰ τοὺς γάμους ποῦ γίνονται μὲ τὸ πλάνο γλυκόγελο καὶ μ' αἰσθήματα χλιαρὰ ποῦ τοῦ κακοῦ γυρεῖ νὰ τονώσῃ καὶ νὰ ἀμορφήνῃ τὸ χρυσάφι. Καὶ δυσιαζόνται ἔτσι τ' ἀγρίοιστα Νειᾶτα πάνω στὸ σφαγεῖο τῆς ὑποκρισίας καὶ τῆς ψευτείας.

Ἀδόσετε εἰς τὴν κοινωνίαν, βροντοφωνεῖ, αἰσθημα, αἰσθημα!

Ἐν τῷ γάμῳ μόνον, ἐν τῷ γάμῳ ἐξαλεί-

ψατε τὴν ἀνισότητά πρὸς ὄφελος τῆς κοινωνίας, τοῦ ἔθνους, τοῦ κόσμου ὅλου. Ὁ δυσανάλογος γάμος ὄχι ὕλικῶς, ἀλλὰ πνευματικῶς, ἠθικῶς καὶ ψυχικῶς, εἶναι ἡ κυρίως τῆς διαφθορᾶς τῶν κοινωνιῶν αἰτία. Τότε τὰ ἀνθηρὰ καὶ φωτοβόλα τοῦ ὑμεναίου στέφανα γίνονται στέφανα μαρτυρίου, περικαίοντα τὸ μέτωπον τῶν συζευχθέντων.»

Καὶ ἄλλοι λέγει:

«Τὰ ἄτομα διαπλάττουσιν ἑαυτὰ, δρῶντα ἐν τῷ κόσμῳ μόνα καὶ οὐχὶ διότι κληρονομοῦσι μέγα ὄνομα καὶ πλοῦτον. Αὐτὸ τὸ λεγόμενον κληρονομικὸν μέγα ὄνομα καὶ ὁ ἔτοιμος πλοῦτος ἔχουσι τόσῃν ἀξίᾳ ὅσῃν καὶ ἡ στολὴ ἀρχιστρατήγου τὴν ὁποίαν φορεῖ τὰς ἀπόκρεω ὁ τυχὼν ἄνθρωπος τοῦ δρόμου.»

Ἄλλὰ τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον κατέστησε γνωστὸν τὸ ὄνομα τοῦ Γκίκα εἰς τὸ Πανελλήνιον καὶ ἐνεφανίσθη ὥς μία τολμηρὰ καὶ εὐάρεστος ἐκπληξις στὴ νεοελληνικὴ κριτικὴ εἶνε «*Τῆς Ἑξοχῆς*» ποῦ ἐξεδόθη στὸ 1905.

Ὁ κ. Ζητουνιάτης εἰς τὴν «*Μεταρρύθμισιν*», ὁ κ. Καλογερόπουλος εἰς τὴν «*Πινακοθήκην*», ὁ κ. Ary René d'Yvermont εἰς τὴν «*Aurore*» τῶν Παρισίων, ὁ κ. Philéas Lebesgue εἰς τὸν «*Mercure de France*» καὶ πολλοὶ ἄλλοι τὸ ἐχαιρέτησαν μὲ εἰλικρινῇ ἐνθουσιασμόν.

Ὁ κ. Γαβριηλίδης ἔγραψεν εἰς τὴν «*Ἀκρόπολιν*»:

«Ὁ κ. Γκίκας εἶνε ἀστὴρ πρώτης τάξεως. Καταλαμβάνει ἀμέσως εἰς τὸ μυαλὸ τοῦ ἀναγνώστου μὲ τὸ σπαθὶ τοῦ ἢ μὲ τὴν πέννα του, μὲ τὸ πρῶτον ἢ τὸ δεύτερόν του διήγημα πρῶτην θέσιν μεταξὺ τῶν συγγραφέων μας Κάθε διήγημά του εἶνε ἓνα κομμάτι Κερκυραϊκῆς ἠθογραφίας, ἀλλὰ καὶ κοινωνικῆς καὶ ἐν γένει ἀνθρωπίνου. Οἱ χωρικοὶ του ὅλοι ζοῦνε, ἀναπνέουν, κινούνται. Δὲν δημιουργεῖ νευρόσπαστα, ἀλλ' ἀναπαραστάει ἀνθρώπους».

Ὁ κ. Ξενόπουλος ὁμίλησεν ἐπίσης στὰ «*Παναθήναια*» πολὺν κολακευτικὰ.

«Πόσον ἀληθινὰ καὶ καλλιτεχνικὰ, λέγει, βλέπει τὴν πραγματικότητα ὁ συγγραφεὺς, δηλαδὴ πόσον καλὰ ἤξεύρει ν' ἀντλή ἀπὸ τὴν κυκλοῦσαν ζωὴν, ἐνσυνειδήτως πλέον, τὴν ποιητικὴν τῆς οὐσίας, τὸ στοιχεῖον τῆς καλλονῆς ποῦ εὐρίσκεται κρυμμένον, πολλάκις καὶ ὑπὸ τὴν ἀσχημίαν τῆς.

Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Γκίκα ἀποτελεῖται ἀπὸ ὕλικὸν πολύτιμον, εἶνε γεμάτον παρατήρησιν, ζωὴν, δύναμιν, ἀλήθειαν, καὶ βλέπει κανεὶς ὅτι τὰ ἐλαττώματα εἶνε μᾶλλον ἀσήμαντα ἐν σχέσει πρὸς τὰ γιγαντιαῖα προτερήματα καλῆς φύσεως, πλουσίας προικισμένης μὲ μύθησιν καὶ μὲ πείραν...»

Ὁ Γκίκας μ' αὐτὸ τὸ ἔργον εὐρῆκεν ἀσφαλῶς τὸν δρόμον ποῦ θὰ τὸν ἔφερεν στὴ Φήμη καὶ ποιοὺς ξεύρει, ἀργότερα ἴσως καὶ στὴ Δόξα.

Μέσα στὴν ποιητικὴν του ψυχὴ ἔβραζε κάποιος πόθος, ἐνοσταλγοῦσε κάποια λαχτάρα γιὰ τῶν περασμένων τὶς ὀλόγλυκες ζωοῦλες καὶ τὰ μπουγαρινάκια ποῦ εἶχαν ριζώσῃ ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ μισεμοῦ στὸ πιδ τρυφερὸ του φυλλοκάρδι ἐφούντωσαν καὶ ἤθελαν νὰ πεταχθοῦν ἔξω ἀπὸ τὰ στήθη γιὰ νὰ σκορπίσουν τὶς εὐωδιὰς καὶ τὶς δροσοῦλες τοῦ μοσκοβολισμένου νησιοῦ ποῦ τοῦ ἀφιερώνει ὁ μέγας μας Παλαμᾶς ἓνα μεγαλοφάνταστο σοννέτο σὰν καὶ αὐτὸ:

Ἐκεῖ ποῦ ἀκόμα ζοῦν οἱ Φαίακες τοῦ Ὀμήρου
Καὶ σμίγ' ἡ Ἀνατολὴ μ' ἓνα φίλι τὴ Δύση,
Κι ἀνθεῖ παντοῦ μὲ τὴν ἐλιά τὸ κυπαρίσσι
Βαθύχρωμη στολὴ στὸ γαλανὸ τοῦ Ἀπείρου.

Ἐκεῖ ἡ ψυχὴ μου ὠρέχτηκε νὰ γλυκοζήσῃ
Στὸ μεγαλόπετρο ὄραμα τῆς γῆς τοῦ Πύρρου,
Ἐκεῖ ποῦ χύνονται σὰν ὁμορφίες ὄνειρον
Ἡ μάννα τῆς αὐγῆς, τῆς ἀρμονίας ἡ βρύση.

Τὰ θάνατον Τυφλοῦ μὲ νέα φωνὴ ἑλληνίδα
Σοφὰ ἐκεῖ πέρ' ἀντιλαλοῦν οἱ ραψωδίες,
Ἐκεῖ ἀναπνέει ἀπὸ τὰ ρόδα εὐωδίες

Τοῦ Σολωμοῦ ἡ σκιά σὲ Ἠλύσια, καὶ τεχνίτης
Ἐκεῖ τῆς λυρᾶς ξαναζῇ καὶ τὴν πατρίδα
Καὶ τὴ δόξα ὁ Δημόδοκος ἔμνει τῆς Κρήτης.

Ναὶ, ἐκεῖ στὰ ροδοστεμμένα ἡλιοβασιλέματα,
στ' ἀργυροχάδια τοῦ ὀλόγιμου φεγγαριοῦ, στὰ
κυματοφύλητα ἀκρογιάλια, στὶς μενεξεδένιες ρα-
χοῦλες τῶν βουνῶν, στὰ λουλουδόσπαρτα περι-
βολάκια ὅπου παραμονεύουν οἱ Ἑρωτες τὶς
κρικομάγοιλες κορασιές, στὰ ἡλιόχαρα τοπία
ποῦ ἐστάλαξαν βάλλομα στὸν πόνο τῆς Τρισ-
εύγενης Αὐτοκρατορίας, ἐκεῖ σὲ τόσες κρυ-
σταλλόνερες πηγές ἦλθε νὰ πιῇ τὸ θεῖο ποιοτὸ
ἢ φαντασία του, νὰ μαζέψῃ διάφανα χρώματα
τὸ κοντύλι του, νὰ λουσθῇ σ' ἀρμονικὲς πνοές
ὁ ρυθμὸς του.

Ἐκεῖ ἔτρεξεν ὁ συγγραφεὺς μας «ν' ἀνάγῃ

τῇ λαμπάδα του, στὴ φλόγα τῆς ἐστίας ἀπὸ τὴν ὁποῖαν θερμαίνεται ὅ,τι πρόκειται νὰ ὑπάρξῃ, νὰ ζήσῃ ζωὴν αὐτοτελῇ καὶ νὰ σωθῇ ἀπὸ τὴν ψυχρότητα τῆς λήθης, στὴ ψυχὴ τοῦ λαοῦ», διὰ νὰ μεταχειρισθῇ τὴν ὥραιάν ἑκφρασι τοῦ Κακλαμάνου.

Καὶ τὶ γλυκὸ ποῦ ἐχύθηκε τῆς λαμπάδας τὸ φῶς!

Μὲ τὶ πρωτοτυπία, μὲ τὶ χάρι, μὲ τὶ εἰρωνεία κάποτε λεπτὴ καὶ κάποτε καυστικὴ — κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς ιδιοφυΐας του—μὲ τὶ ἀκρίβεια, μὲ τὶ δύναμι πλαστικὴ, μὲ τὶ παρατηρητικότητά ἀπεικονίζεται, ἀναλύεται, ψυχολογεῖται ὁλόκληρη ἡ ζωὴ τοῦ χωρικοῦ μὲ τὶς ἀρετὲς του, μὲ τὶς κακίες του, μὲ τὶς ἀπλότητες καὶ πονηρίες του, μὲ τὶς ιδιόρρυθμες σκέψεις του, μὲ τὶς προλήψεις του, τὶς δεισιδαιμονίες του, τὰ πάθη του.

Ἄλλ' αὕτῃ ἡ σειρὰ τῶν διηγημάτων εἶνε ἀξιοσημείωτη καὶ γιὰ κάτι ἄλλο.

Ἡ ἀπόλυτος καθαρεύουσα ποῦ ἔως τώρα ἔσφιγε ἀπὸ τὸν λαϊμὸ τὶς ὁμορφες σκέψεις καὶ τὶς κομπῆς ἑκφράσεις καὶ δὲν ἄφηνε τὴ φωνὴ τους νὰ βγῇ κρυσταλλένια, διανγῆς, καθάρια, ἀλλὰ βραχνιασμένη καὶ μισοπνιγμένη παραδίδει τὸν θρόνον τῆς σὲ μιὰ γλῶσσα, πιὸ ἀπλῇ, πιὸ ζωντανῇ, πιὸ αἰσθηματικῇ, ποῦ ἐξελίσσεται ἀκόμα καὶ γίνεται πιὸ ἁρμονικὴ καὶ πιὸ περίτεχνη στὰ κατόπιν διηγήματά του.

Στὸν «*Στρατιώτῃ*», τὸ πρῶτο διήγημα τῆς σειρᾶς αὐτῆς κτυπᾷ τὴ βάρβαρη συνήθεια ποῦ ἔχουν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς μας νὰ ὑβρίζουν μὲ τὸν πιὸ χυδαῖο τρόπο καὶ νὰ βασανίζουν — ἀπὸ ὑπερβολικὸν ὥς ζῆλο — τοὺς δυστυχημένους νεοσυλλέκτους ποῦ βέβαια δὲν ἠμποροῦσαν νὰ καταλάβουν τὰ παραγγέλματα ποῦ τοὺς ἔψαλλαν σὲ μιὰν ἀκατανόητῃ γλῶσσᾳ. Καὶ ὅμως πόσους ἀνεμεταλλεύτους θησαυροὺς κρύβουν μέσα τοὺς αὐτοὶ οἱ ἀμόρφωτοι καὶ κακομεταχειρισμένοι χωρικοὶ!

— Κι ἂν ἡ πατρίδα πολέμησῃ καμμιά φορὰ, λέγει ὁ ἀφελὴς μὴς στρατιώτης, θὰ χύσω τὸ αἷμά μου κι ἂς μὴ γνωρίζω γυνάσσια, κι ἂς μὲ τυραννήσουν χίλιες φορὲς περισσότερο.

Τραγικώτερα περιγράφονται τὰ μαρτύρια τοῦ φτωχοῦ λαοῦ στὸ «*Χρῶστη*», ὅπου ἀμείλικτα ρίχνονται γιὰ χρέος στὶς φυλακὰς οἱ δυστυχημέ-

νοι χωρικοὶ, πρᾶγμα ποῦ δὲν παθαίνει οὐδ' ὁ χειρότερος φελλάγος.

Ἄλλ' ἔτσι εἶνε ὁ δικὸς μας νόμος· ἐφαρμόζεται μ' ὅλες του τὶς διατυπώσεις καὶ μ' ὅλη του τὴν αὐστηρότητα στοὺς ἀδύνατους καὶ τοὺς ταπεινοὺς.

Ἀπὸ τὰ πιὸ χαριτωμένα εἶνε τὰ «*Στεφανώματα*» μέσα στὰ ὁποῖα ἀχτινοβολεῖ μιὰ ἠθογραφικὴ ζωγραφιὰ χαραγμένη μὲ ἀριστοτεχνικὲς πινελιές.

Πολὺ ἔξυπνα χαρακτηρίζεται ὁ Πατσὸς, τύπος ἑνὸς χασομέρη καὶ κοντραπαντιέρη πρώτης τάξεως, ἀλλὰ «τιμίον εἰς τὴ δουλειὰ του γιὰ τὴν συμβιβάζει πάντοτε ἑξαίρετα μὲ τοὺς τελωνοφύλακας» καὶ τὸν ὁποῖον κατώρθωσε νὰ περιμαζέψῃ ὁ γάμος.

Ἀνάμεσα στὶς γραμμὲς τοῦ διηγήματος αὐτοῦ σπινθηροβολεῖ κάποιο ἀσυνήθιστο χροῦμορ στὸ ξετύλιγμα τῶν ἀγροτικῶν ἐθίμων καὶ στὸν χαρακτηρισμὸ τῶν προσώπων ποῦ λαμβάνουν μέρος σ' αὐτὸν τὸν γάμο.

Πρῶτα πρῶτα πρέπει νὰ μάθετε ὅτι οὔτε ἡ νύφη, οὔτε ἡ κυρὰ Λενιώ, ἡ μάνα τῆς, ἠρωτήθησαν ἀπὸ τὸν Κύρ Ἡλία, τὸν πεθερὸ, γιὰ τὸν γαμπρὸ ποῦ θὰ ἔκανε.

«Ἐχουν μυαλὸ οἱ γυναικες, τὰ κοντάβια γιὰ νὰ σκεφθοῦν τέτοια πράγματα! ἐσυλλογίζετο ὁ ἀχειροφέτητος χωρικός. Αὐτὸς εἶνε νοικοκύρης καὶ θὰ κάμῃ ὅ,τι θέλει. Κι ἂς ποῦν καὶ τίποτε, γιὰ νὰ τὲς ξεθεώσῃ στὸ ξύλο κι ὅλα!»

Καὶ ἐπειδὴ ἡ Κυρὰ Λενιώ δὲν ἦτο τῆς αὐτῆς γνώμης, ἄρχισε νὰ διαμαρτυρεῖται ἐσώπασε δὲ μόνον ὅταν ἔφαγ' ἕνα καλὸ χέρι κονταρόξυλο ἀπὸ τὸν ἄνδρα τῆς. Ἐπειτα τὴν παρηγοροῦσεν ἡ ιδέα ὅτι κι αὐτὸς πρὶν τὴν ἀγαπήσῃ ἦταν σὰν τὸν γαμπρὸ τῆς. Καὶ ἀπὸ τὸν καιρὸ ποῦ τὸν πῆρε δὲν εἶχε παράπονα μαζί του.

«Μονάχα ποῦ τὴν ἐξύλιζε καμμιά φορὰ καὶ πάντα ὅταν ἄβρισκαν γιὰ τὸ καλὸ τοῦ σπιτιοῦ. Ἄντρας εἶναι, τί νὰ σοῦ κάμῃ! Ἡ γυναικα ἔχει τὴ γλῶσσα, καὶ αὐτὸς τὸ χέρι. Μιὰ ξυλιά αὐτὸς, δέκα βρισιὰς ἐκείνη. Ἐννοια σου καὶ τὸν ἐξετίναζε πέρα γιὰ πέρα μὲ τὰ βρωμόλογά της!»

Ὅσο γιὰ τὶς ἀπολαύσεις ποῦ ἐπερίμεναν τὴν καυμένη τὴ νύφη ἠμπορεῖτε νὰ κρίνετε μόνοι σας ἀπὸ τὶς σοφὲς τοῦ πατέρα τῆς συμβουλές.

— Μωρή Ἀρετοῦσα, τῆς εἶπε, χωρίς ἄλλες προδιατυπώσεις, θὰ σοῦ δώσω ἀφέντη τὸν Πατσό! Ὁνοῖε τὰ στραβὰ σου νὰ μὴ σε πάρη κούτσουρο! Μάθε καλὰ νὰ σκάφτης καὶ νὰ θερῖζης ὅπως ἡ μάνα σου. Ὅχι σὰν τώρα, ποῦ δὲν ἠμπορεῖς νὰ σηκώσης ἀκόμη καὶ τὸ τσαπὶ!

Κι ὅλα αὐτὰ, καὶ ἄλλα ἀκόμη χειρότερα, ἄκουεν ἡ Ἀρετοῦσα χωρίς νὰ λέγῃ τίποτε, «διότι, μᾶς λέγει μὲ κάποιο παράπονο ὁ συγγραφεὺς, δὲν ἔχει γενικῶς δικαίωμα ἡ χωριανοπούλα τῶν μερῶν μας νὰ ἐκφράσῃ τὴν γνώμην της, δὲν ἔχει δικαίωμα οὔτε ν' ἀγαπᾷ, οὔτε νὰ σκέπτεται».

Πολὺ ἐπιτυχημένος εἶνε ἐπίσης ὁ χαρακτηριζομὸς τοῦ Κουμπάρου—μᾶς ἀρετὰ περιήλπιγκης λέξεως στὸ μυαλὸ τοῦ χωρικοῦ—γιατὶ κατὰ τὴν ἰδέα του κουμπάρου θὰ πῇ «ξενόδοχος ὁ ὁποῖος πρέπει πάντοτε νὰ ἔξῃ κρεβάτι καὶ τραπέζι εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ χωρικοῦ, ὅταν κατεβαίνει εἰς τὴν πόλιν μὲ τὴν γυναῖκα, τὰ παιδιὰ, τὰ ἐγγόνια καὶ τοὺς ἀνεψιούς του, θὰ πῇ δανειστής ποῦ ποτὲ δὲν πρέπει ν' ἀρνηθῇ χρήματα στὸν χωρικὸν», θὰ πῇ, θὰ πῇ, ἕνα σωρὸ πράγματα.

Καὶ τί τάχα; σοῦ λέει μὲ τὸ δίκιο του, μήπως ἂν ὁ κουμπάρου βγῇ στὴν ἐξοχὴ, δὲν θὰ τὸν περιποιηθῇ ὁ κακομοίρης ὅπως μπορεῖ, δὲν θὰ τὸν φιλοξενήσῃ πλουσιοπάροχα, καὶ τὸ κάμνει στ' ἀλήθεια ὁ καὶνόμενος μὲ τόσην ἀγάπῃ, γι' αὐτὸ κ' ἐκείνοι ἀπὸ τοὺς ξένους ποῦ κατηγόρησαν τὸν Ἑλληνικὸ λαὸ γιὰ χίλιες δυὸ ἄδικες ἀφορμὲς δὲν ἠμπόρεσαν νὰ μὴ γράψουν στὸ ἐνεργητικὸ του τὴν κληρονομικὴν αὐτὴ πάναγνη ἀρετὴ τῆς φιλοξενίας.

Παρευρέθησαν ἐπίσης καὶ ἐτίμησαν τὸν περὶφημον αὐτὸν γάμον «ὁ κύρ Ἀγγελῆς, ὁ πρῶτος πάρεδρος, ποῦ μπαίνει κορδωμένος σὰν κοῦρκος, καὶ ποῦ ὅλο παχαίνει ὁ καλόνυχος ἀπὸ τὸν καιρὸ ποῦ ἔγινε πάρεδρος», «ὁ κύρ Ἀντρίας, ὁ κομματάρχης τοῦ δημάρχου, ποῦ ἀπ' τὸ πουρνὸ εἶναι πάντα στουπὶ στὸ μεθύσι», αἱ κυραὶ καὶ τῶν δύο αὐτῶν σημαινόντων ὑποκειμένων, «ὁ μᾶστρο Διονύσης ὁ βιολιτζῆς ποῦ τὸ βιολί του στάζει μέλι καὶ ζάχαρι καὶ τ' ἀηδόνι τοῦ χωριοῦ ὁ Μανώλης, ποῦ γιὰ νὰ κελαῖδησῃ πρέπει πρῶτα νάχη ἕνα βαρέλι μέσα του, καὶ ποῦ σοῦχει ἕνα λαρίγγι! οὔτε τρόμπα δὲν θάκ' ἔτσι!»

Καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸ ξεφάντωμα καὶ τὸ γλέντι δὲν ἐκρατήθη ὁ κύριος πάρεδρος καὶ «τιμῆς ἔνεκεν, ἤγειρε τὴν ἐξῆς πρόποσιν, τὴν ὁποίαν ἀναμφιβόλως, θὰ ἐξήλευαν, καθὼς μᾶς διαβεβαιώνει τουλάχιστον, ὁ συγγραφεὺς, ὅλοι οἱ νεώτεροι ποιηταὶ τῆς Ἑλλάδος».

«Ἐχτὲς ἐπῆγα στοῦ Μαθιοῦ καὶ χόρτασα πατσά. τὸ πίνω εἰς ὑγεία τοῦ Πατσοῦ καὶ τῆς Πατσᾶ!»

Ζηλωτὴς ὅμως τῆς δόξης τοῦ παρέδρου, ὁ σεβασμῶς ἱερεὺς, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἔλθῃ λιγάκι στὸ κέφι, ἔπρεπε καὶ αὐτὸς νὰ φανῇ, σὰν πῖο διαβασμένος ποῦ ἦτο, καὶ εἶπε:

«Καὶ οἶνος εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπων.

— Καὶ ἡ καρδία ὑμῶν μὴ ταραχθεῖτω—

Ζήτω τοῦ Πατσοῦ μας! ζήτω! ζήτω! ζήτω!»

Ἐπέμεινα, Κυραὶ καὶ Κύριοι, εἰς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ ὠραίου αὐτοῦ διηγήματος γιὰ τὴν σπαρταρὰ σ' αὐτὸ τὸ εἰρωνικὸ πνεῦμα τοῦ Γκάκα καὶ ὅλες ἡ σχετικὲς λεπτομέρειες ποῦ συνδέονται μὲ τὴν ἐπισημοτέρα γιορτὴ τοῦ λαοῦ ξετυλίσσονται σὰν κλωστὲς ἀραχνοῦφασμένου μεταξιοῦ.

Νομίζετε ὅτι ἔχετε ἐμπροστὰ σας τοὺς ἀφελεῖς αὐτοὺς χωρικοὺς, ὅτι ἀκούετε μὲ τ' αὐτιά σας τίς συζητήσεῖς καὶ τοὺς καυγάδες τους, ὅτι γελᾶτε, ὅτι διασκεδάσετε μαζὶ τους σ' ἕνα σίτι, σ' ἕνα τραπέζι.

Τέτοια φυσικότητα καὶ γοργότητα στὴν ἐκφρασίᾳ λίγοι ἀπὸ τοὺς διηγηματογράφους μας ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν.

Μιά βαθειὰ ψυχολογία εἶνε χυμένη στὸ «Μαγελλάρη».

Ἐδῶ ὁ χωρικός χάνει πάρα πολὺ ἀπὸ τὴν συμπάθειά μας μὲ τὴν ἐπίμονη προσήλωσί του στὶς προλήψεις καὶ τίς δεισιδαιμονίες ποῦ δὲν τὸν ἀφήνουν ν' ἀγκαλιάσῃ τίς νέες ὁλόφωτες ἰδέες ποῦ σέρνται μαζὶ της ἡ Προόδος.

Ὁ λαοπλάνος ἐμπειρισμὸς ποῦ ὀργιάζει στὸ χωριὸ, ποῦ ποδοπατεῖ κάθε ἐπιστήμη σὰν τὸ πῖο σιχαμένο καὶ μισητὸ πράγμα καὶ διώχνει κακὴν κακῶς μὲ ὕβρεις, μὲ κατάρες καὶ ἀφορισμοὺς ἕνα δυστυχισμένο νέον ἱατρὸν ὁ ὁποῖος δὲν ἠμπόρεσε νὰ σώσῃ ἀπὸ μιὰν ἀγιάτρευτην ἀρρώστια κάποιο πρόκριτο τοῦ χωριοῦ, μᾶς ἐμπνέει μελαγχολικὰς σκέψεις γιὰ τὴν φαίνεται ὅτι γιὰ πολὺν καιρὸν ἀκόμα ἡ μαύρη αὐτὴ καταχνιὰ θὰ περιζώνῃ τὸν νοῦ τοῦ ἀπαιδευομένου λαοῦ ἔφ' ὅσον ἐκείνοι εἰς τοὺς ὁποίους ἀνα-

θέτουν νὰ τοῦ ἀνοίξουν τὰ μάτια εἶνε τόσον κατὰλληλοι γι' αὐτὴ τὴν ὑψηλὴν ἀποστολὴν, ὥστε στὸ τέλος κατορθώνουν νὰ τοῦ τὰ στραβώσουν ὅλως διόλου.

Ἄλλὰ μὲ τί ἐπιδειξωσύνη μᾶς ζωγραφίζει ὁ συγγραφεὺς, τὴ στιγμὴ ποῦ διαβάζεται ὁ ἀφορισμὸς κάτω ἀπὸ τὰ παρὰθυρα τοῦ μακελλάρη, —ἔτσι ἀπεκαλοῦσαν τὸν νέον ἐπιστήμονα— τὴν ἀντίθεσι τῆς ἀγρίας καὶ σκοτεινισμένης ψυχῆς τοῦ ὄχλου καὶ μᾶς φύσεως γλυκειᾶς, φαιδρᾶς καὶ γελαστῆς ποῦ ἐνόμιζες ὅτι διεμαρτύρετο γιὰ τὴν τόσῃν ἠθικὴν ἀσχημίᾳ.

Τὸ «Φιλανθρωπίας ἐγκώμιον» καὶ αἱ «Παραμοναὶ ἐκλογῶν» μᾶς περιγράφουν πιστότατα τὰ κομματικὰ πάθη καὶ ὅλα τὰ κακὰ τῆς ρουσφετολογίας ποῦ δηλητηριάζουν, ποῦ φαρμακεύουν τὰ αἰσθήματα καὶ στρεβλώνουν τὸν χαρακτῆρα τοῦ λαοῦ, τοῦ μεγάλου αὐτοῦ παιδιοῦ.

Οἱ «Ἅγιοι Θεόδωροι», μὲ τὸν ζωγράφον ὁ ὁποῖος ἔφτειασε μιὰ σκόλα γιὰ τὴν ἐκκλησίᾳ ἐνὸς χωριοῦ καὶ ἐπῆρε μοδέλο γιὰ τὰ πρόσωπα τῶν ἁγίων του ἀπὸ κάτι πολεμικοὺς στοργυλοπροσώπους Βόερς τῆς «Illustration», μὲ μακρὰ γένεια, καὶ μὲ μάτια λεονταριοῦ—ἔτσι ἀκριβῶς ὅπως τὰ εἶχαν παραγγεῖλῃ οἱ θεοσεβεῖς ἐπίτροποι τῆς ἐκκλησίας, ποῦ εἶχαν τόσον ὑψηλὰς ιδέας γιὰ τὴν Τέχνην, ἢ «Χάρι» τῆς, τὸ «Παράδειγμα τοῦ κῆρ Δημάρχου», ὅλα παρμένα μὲ τὴν εὐδυνειδησίαν ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, εἶνε κρυσταλλένιοι καθρέπτες ποῦ ἀντανακλοῦν μέσα τους καθάρια τὴ λαϊκὴ πίστι καὶ θρησκευτικὴν ἀφοσίωσι μὲ τίς ὑπερβολὰς τῆς ποῦ πολὺ συχνὰ φθάνουν στὰ ὅρια τοῦ γελοίου, τοὺς μεγάλους ἐνθουσιασμοὺς ποῦ ξεθυμαίνουν τόσο εὐκολα καὶ τὴ μεγάλῃν ιδέα περὶ τῆς ἀτομικῆς ἀξίας.

Ζωντανὸ καὶ ἐξυπνότατο παράδειγμα τῆς τελευταίας αὐτῆς ψυχικῆς ἀδυναμίας εἶνε κάποιος δήμαρχος παρασημοφορηθεὶς εἰς τὸν ὁποῖον γίνεται μεγαλοπρεπεστάτῃ ὁδοδοχί, μιὰ ἀληθινὴ ἀποθέωσις ὅταν «κοντὸς, χονδρὸς καὶ καλοθρεμμένος» ἐπιστρέφῃ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας στὸ χωριό του.

«Καταλαβαίνετε μωρὲς, ἔλεγε στοὺς συχωριανοὺς του ὁ Ζώσιμος ὁ γαμπρὸς του, ὁ διοργανωτὴς τῆς διαδηλώσεως, ὁ Βασιλιάς ὁ ἴδιος ἐκάλεσε τὸν πεθερό μου, τὸν ἱππότη τοῦ Σωτήρα, στὰ παλάτια του».

«Ἐφόρεσα, λοιπὸν, μοῦ γράφει ὁ πεθερὸς μου, ὁ παρασημοφορεμένος, τὰ πλατοβράκια, ποῦ μοῦ καθάρισ' ἡ Ἀγάθη, ἡ γυναῖκά μου, ἐμπῆκα στὸ βασιλικὸ ἀμάξι καὶ μιὰ καὶ πηγαίνω στὸ παλάτι. Μόλις μ' εἶδ' ὁ σκοπὸς ἔκραξε: «Στὰ ὅπλα!» Εἴκοσι εὔζωνοι μοῦ ἔκαμαν «παρουσιάστε ἄρμ!» Ὁ ὑπασπιστὴς ἐχαίρετσε μὲ τὸ χέρι του καὶ ἡ γὼ μὲ τὸ φέσι. Στὴν πόρτα μ' ἐδέχτηκε ὁ βασιλιάς μας καὶ μοῦ 'πε: «Κύρ Δημάρχε, καλῶς ἦλθες στὸ σπίτι μου». Ἐγὼ τὰπάντησα: Καλῶς σὲ βοῆκα Βασιλιά μου.» «Κόπιασε μέσα νὰ πάῃς τὸν καφέ σου σιμὰ στὸ θρόνο μου», μοῦ δευτερολόγησε. Τοῦ λέω: «Μετὰ χαρὰς σου πολυχρονεμένη μου». Μ' ἐπῆρ' ἔπειτα ἀπὸ τὸ χέρι, μ' ἐκάθισε σιμὰ του καὶ ἀφοῦ ἔπιαμε μαζὶ τὸν καφέ—ἦταν φαρμάκι, μωρὲ Ζώσιμε!—μοῦ 'πε ὁ πολυχρονεμένος: «Σὲ κάνω ἱππότη τοῦ Σωτήρα, γιὰ τὲς μεγάλες ὑπηρεσίες σου στὴν πατρίδα». «Μὲ συμπάθειο, ἀφέντη, εἶπα, τί θὰ πῇ ἱππότης;» ὁ Βασιλιάς μοῦ ἀπάντησε χαμογελῶντας, ἀπὸ καλωσύνη πιστεύω: «Θὰ πῇ καβαλλάρης». «Ὅσο γι' αὐτὸ μὴν ἀνησυχῆς, πολυχρονεμένη μου, ἀπάντησα. Μὲ τὸ μουλᾶρι μου περνῶ ὅλους τοὺς γκρεμνοὺς τῶν χωριῶν μου καὶ ποτὲ δὲν ἔπεσα.»

Τὸ «Ὑπὸ τὸ φέγγος τῆς πανσελήνου» καὶ τὰ «Θερινὰ Μεσάνυχτα», εἰκόνες μᾶλλον παρὰ διηγήματα, δείχνουν σὲ μιὰ φωτεινὴν ἀντίθεσι τὴ θέλγητρα γλυκοσταλάζει μιὰ μαγεμένη σελήνοφώτιστῃ ἢ θεοσκοτεινῇ νυχτιά σὲ μιὰ ποιητικὴ καρδιά καὶ μὲ ποιὰ πεζότητα περνᾷ ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ ἀναίσθητα μάτια τοῦ ἀξέστου ἀνθρώπου.

Ὁ πρῶτος φαντάζεται τὸν οὐρανὸ «σὰν ἀσάλευτο γαλαξίον ὠκεανὸ ὅπου λαμποκοποῦν ἑκατομμύρια τῶν ἑκατομμυρίων σμαραγδόπετρες καὶ ὁ δεύτερος τὸν βλέπει σὰν κανένα θεοκρέββατο ὅπου ξαπλωμένος ἐτραβοῦσε κᾶτι ρουχαλιτὰ σὰν νὰ εἶχε νὰ κοιμηθῇ δέκα χρόνια».

Τὸ πιὸ μεγαλόφτερον ὄνειρο παλαιεῖ μὲ τὸν πιὸ χυδαῖον ὕλισμόν, ἀντίθεσις ποῦ ἔχει ἀκόμα βαθεῖα τίς ρίζες τῆς μέσα στὴ σαπίλα τῆς κοινωνίας ὅπου πολλὰς φορὰς οἱ πιὸ τρανοὶ τεχνίτες περνοῦν γιὰ τρελλοί!

Ὑστερα ἀπὸ τὴν σειρὰν αὐτὴν «Τῆς ἐξοχῆς» ἢ ὁποῖα ἐχάρισε στὴ φυσιογνωμίᾳ τοῦ Γκίκα

μιά ξεχωριστή δημοτικότητα, πρέπει νὰ ἀναφέρωμε τὸ «Θαῦμα» καὶ τοὺς «Κερκυραίους Χωρικούς» ποὺ ἐδημοσιεύθησαν στὸ Ἡμερολόγιο τοῦ Σκόκου», τὸν «Τρυγονοφάη» ποὺ ἐδημοσιεύθη στὰ «Παναθηναία» τοῦ 1905 καὶ τὸ ὁποῖον διαπνέει κάποιος ὥραϊος συμβολισμὸς παραστατικὸς τῆς ζήλειας καὶ τοῦ μίσους ποὺ ἐμπνέουν συχνὰ ὅσοι στέκονται ψηλότερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

Ὁ «Ἡμερος» ποὺ ἐδημοσιεύθη στὸ πανηγυρικὸ τεῦχος τῆς «Νέας Ζωῆς», τὸ ἐκδοθὲν πρὸς τιμὴν τοῦ μεγαλυτέρου Ἑλλήνος διηγηματογράφου Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη, εἶνε ἕνας μεγαλοέμπνευστος παιὰν φυσιολατρίας. Ὁ Πρωτάτος, ὁ Βασιλεὺς ποὺ θέλει νὰ βλέπῃ τὸ ἀσύγκριτο μαγεμένο βασίλειό του πλημμυρισμένον ἀπὸ αἶμα, συμβολίζει τὸν ἄνθρωπο μὲ τὶς κτηνώδεις ἀπολαύσεις, ἀλλὰ καὶ ποὺ μέσα του βαθειὰ κρύβεται κάποιος σπινθῆρας ποὺ ἔρχεται νὰ ξεθάψῃ καὶ ν' ἀνάψῃ μὲ τὸ σβύσιμο τῆς ἴδιας του ζωῆς, ὁ Ἡμερος, ὁ ἄνθρωπος «ποὺ ἐμιλοῦσε μὲ τὰ πουλιά καὶ ἐφιλιούταν μὲ τὰ ρόδα», ὁ Ποιητής.

Τὰ πουλιά καὶ τὰ λουλούδια καὶ τὰ ποταμῆα εἶνε ἡ πανέμορφος ἰδέες ποὺ φτερουγίζουν τριγύρω στὸν ποιητὴ καὶ τοῦ πλέκουν τ' ἀμάραντο στεφάνι στὴν ὑπέρτατη θυσία του. Ἀπὸ τὸ ἀθῶό του αἶμα θὰ βλαστήσουν οἱ χρυσορρόδινοι κόσμοι καὶ θ' ἀνοιχθῇ ὁ μυρωμένος δρόμος ποὺ θὰ τὸν ἀκολουθήσουν σιγὰ σιγὰ καὶ οἱ ἀνίδεοι—οἱ ἄγριοι πολεμιστᾶδες τοῦ βασιλεῖα—ὅταν ἡ εὐγενικὴ φλόγα κατακάψῃ τ' ἀγκάθια ποὺ περιζώνουν τὴν καρδιά τους καὶ ἐλευθερά πιά ριζοβολήσουν τ' ἄνθια.

Καὶ τώρα εἶνε ἡ σειρά τοῦ «Μαέστρου», τοῦ θαυμασίου αὐτοῦ διηγήματος, ποὺ ἐδημοσιεύθη τελευταῖα στὴ «Νέα Ζωή» πλημμυρισμένου ἀπὸ Λυρισμὸ, ξεχειλισμένου ἀπὸ ἁρμονίες.

Αὐτὸ τὸ διήγημα πρέπει νὰ τὸ διαβάσετε μόνοι σας μὲ προσογὴν τὸ δειλινὸ, τὴν ὥρα δηλαδὴ ποὺ αἱ ἀναμνήσεις λένε μὲ κατάνυξι τὴν προσεσχὴ τους στὸ ἐρημοκκλησάκι τῆς ζωῆς, νὰ χειροκροτήσετε μ' ἐνθουσιασμὸ μαζί μὲ ὅλους τοὺς φιλομούσους Κερκυραίους τοὺς θριάμβους τοῦ Μαέστρου ὅταν, ὡς ἀρχιμουσικὸς τῆς στρατιωτικῆς μουσικῆς, ἔπαιξε τὶς θαυμάσιες ὅπερες στὴ Σπιανάδα καὶ τὶς περίφημες μάρσιες στὴ

λιτανεῖα τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος—τὶ εὐτυχία μου ποὺ παρευρέθηκα καὶ ἐγὼ σὲ μιὰ τέτοια λιτανεῖα!—νὰ φωνάζετε μ' ἀγαλλίασι *Μπράβο μαέστρε, Μπράβο Μαέστρε*, ν' ἀγανακτήσετε μαζί του γιὰ τὴν κατάργησι τῶν στρατιωτικῶν μουσικῶν ποὺ ἐστέρησε τὴν πολυαγαπημένη του πατρίδα ἀπὸ τὴν ἀγνότερή της ἀπόλαυσι, νὰ μὴν παρεξηγήσετε τὶς ὑπερβολικὰς του ἐπιθέσεις κατὰ τοῦ σιὸρ Τζώρτζι—τοῦ Θεοτόκη—ποὺ δὲν ἤμπορεσε νὰ σώσῃ τὸν τόπο του ἀπὸ αὐτὸ τὸ μεγάλο κακό, νὰ τὸν παρηγορήσετε στὴ συμφορὰ του ὅταν ἔμεινε μὲ τόσῃν οἰκογένειαν στοὺς πέντε δρόμους, νὰ τοῦ πῆτε πῶς εἶχεν ἄδικον νὰ νομίζῃ πῶς τὸν ἐμισοῦσαν οἱ ἀφοσιωμένοι του συμπολίτες ποὺ τὸν ἐλάτρευαν καὶ τὸν ἐκτιμοῦσαν τόσο, νὰ τὸν συντροφεύσετε στὸ Λαύριον ὅπου ἐπῆγε γεμάτος ἀπογοήτευσιν γιὰ νὰ διευθύνῃ κάποια μουσικὴ, νὰ τοῦ διώξετε τὴ μαύρη μελαγχολία ποὺ τοῦ ἐπλήγωσεν ἀγιάτρευτα τὰ στήθια, νὰ τοῦ γλυκάνετε τὸν πόνο ποὺ τοῦ ἐπροξενούσεν ἡ ἐνθύμησις, ἡ λαχτάρα τοῦ λατρευτοῦ του ὀλογέλαστου νησιοῦ, νὰ τοῦ φέρετε ἀπ' αὐτὸ «λίγο χῶμα νὰ πατῇ ἐπάνω του στὴ ξενιτειὰ καὶ νὰ θαρρῇ πῶς περιδιαβάξῃ στὸ Κανόνι του, στὴ Γαρίτσα του, νὰ τοῦ χαρίσετε ἕνα μπουκάκι κλεισμένο ἀγέρα ἀπὸ τὴν Κέρκυρά του νὰ τὸν ρουφήξῃ ν' ἀναστηθοῦν τὰ φυλλοκάρδια του, νὰ χαιρετίσετε ἀπο μέρος του τὸ Ποντικονῆσί του, αὐτὸ τὸ μπουκέτο ποὺ τῶκοψε ὁ Πλάστης ἀνοιξιὰτικα ἀπὸ τὸν κῆπο τοῦ σπιτιοῦ του, νὰ τοῦ τὸ φιλήσετε ὅλο πέρα καὶ πέρα», νὰ πανηγυρίσετε καὶ σεῖς μὲ ὅλους τοὺς Κερκυραίους—ποὺ δὲν εἶχαν ξεχάσῃ ποτὲ τὸν Μαέστρον τους—τὸν ἐρχομὸν του, νὰ ξαναχειροκροτήσετε ἄλλῃ μιὰ φορὰ τοὺς θριάμβους του ὅταν διηύθυνε μὲ τὴ μπακέττα του τὴ μουσικὴ τῆς «Μαντζάρου», νὰ λυπηθῆτε κατὰκαρδα γιὰ τὴν κατηραμένην ἀρρώστια ποὺ τὸν ἔλυωνε μέρα μὲ τὴν ἡμέρα, νὰ παρακαλέσετε μαζί του μὲ θέρμη τὸν Ἅγιον γιὰ τὴ σωτηρία του, νὰ περάσετε κάτω ἀπὸ τὸ σπῆτι του τὴν ἐορτὴν τῶν Βαΐων μὲ τὶς δυὸ φιλαρμονικὰς ποὺ ἔπαιζαν τὴν μάρτσια ποὺ εἶχε τάξιν στὸν Ἅγιον, νὰ τὸν δῆτε μὲ σπαραγμὸ νὰ πεταχθῇ στὸ παράθυρό του κέρινος «σὰ μεσημεριανὸ φάντασμα», νὰ χύσετε ὀλόθερμα δάκρυα γιὰ τὸ θάνατό του, —τὶ ἀρχαῖκός θάνατος!—νὰ ράνετε μὲ μυρω-

μένα λούλουδα τὸν τάφο του καὶ σὲ μιὰν ἀπε-
ρίγραπτη, συγκινητικὴ στιγμὴ νὰ ξαναφωνάξτε
μὲ λυγμούς γιὰ τελευταία φορὰ πιά· «Μπράβο
Μαέστρε, μπράβο Μαέστρε!»

Ἡ ψυχὴ του θὰ πῆγε νὰ κρυφθῇ σὲ καμμιὰν
ἐρωτικὴ φλογέρα τοῦ Γαστουριοῦ, σὲ κανένα
γλυκοψιθύριστο κυματάκι τῆς Γαρίτσας, γιὰ σὲ
κανένα μελιστάλαχτο ποίημα τοῦ Μαρκορᾶ.

Διαβάστε το μὲ προσοχή.

Καὶ στὸ συναπάντημα κάθε ιδέας ποῦ θὰ
προβάλλῃ ἐμπρός σας τρισεύμορφη καὶ εὐγενι-
κὴ, θὰ σᾶς φαίνεται πῶς συμφωνίες ξεπετοῦν
ἀπὸ κανένα μαγικὸ πιάνο, πῶς φθόγγοι στά-
ζουνε ἀπὸ τὸ δοξαρί κανενὸς γλυκόλαλου βιολιοῦ.

Ὁ Μαέστρος εἶνε ὁ ραψωδὸς ποῦ διαλαλεῖ
τὸ μουσικὸν αἶσθημα τῶν Ἑπτανησίων, εἶνε ὁ
τροβαδοῦρος ποῦ ταιριάζει στ' ὄργανό του τοὺς
μελωδικούς παλμούς τοῦ Κερκυραίου.

Ἡ Κέρκυρα σ' αὐτὸ τὸ διήγημα πλέει σὲ
μιὰ βαρκοῦλα ἀγάπης, ποῦ πάει ν' ἀράξῃ σ' ἓνα
λιμάνι ποῦ στὴν ἀμμουδιὰ του χορεύουνε ἀπρο-
στεφανωμένες ἡ Νότες.

Δὲν ἐπιχειρῶ, Κυρίαι καὶ Κύριοι, νὰ σᾶς
κάμω ἀνάλυσιν τοῦ διηγήματος ποῦ ἐδημοσι-
εῦθη στὸ τελευταῖο φυλλάδιο τοῦ περιοδικοῦ
μας μὲ τὸν τίτλον «Ἡ Καρδιὰ της».

Θὰ ἦτο τὸ ἴδιο σὰ νὰ σᾶς ἐπαρουσίαζα
ἀκρωτηριασμένον ἓνα ἀριστοτεχνικὸν ἀγαλματάκι
ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ τὸ καθετὶ ἐπάνω τους ἀποζου-
σταλλώνει κ' ἓνα χρυσόφτερον ὄνειρο τοῦ δη-
μιουργοῦ των, ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ νομίζεις ὅτι
ἐκλεψαν τὴ ψυχὴ τοῦ τεχνίτη των γιὰ νὰ τὴ μοι-
ράσουν μέσα τους σὲ ἄπειρες μικρὲς ψυχούλες.

Σ' αὐτὸ ὁ συγγραφεὺς, μ' ἓνα του οὐρανο-
πέταγμα φιλοσοφικῆς ποιήσεως, μᾶς θαμπώ-
νει μὲ τὴ λάμψι κάποιου τραγικοῦ μυστηρίου,
μᾶς δίδει τὴν ὑπέροχην ἀνατριχίλα μιᾶς ψαλ-
μοδίας μεσανυχτιοῦ, ἓνα βαθὺ εὐώδιασμα τοῦ
λιβανοῦ μὲ τὸ ὁποῖον ἓνας παππᾶς — τριῶν
μηνῶν παππᾶς — μὲ κατάσπρα ἄμφια ἐθύμαζε
τὸ μνήμα μιᾶς πεντάμορφης πεθαμένης ἀπὸ
ἐρωτα, ἓνα παράξενον ἐρωτα γιὰ ἓνα τρελλό —
ὄχι τρελλό, ἀλλὰ ποῦ τὸν ἐνομιζάνε τέτοιο γιὰτὶ
ἐγύρευε τὶς νύχτες τὴν πηγὴ τῶν ὀνείρων του
μέσα στὴ φλύαρη σιγαλιὰ τοῦ νεκροταφείου,
καὶ μᾶς κάμνει ν' ἀκούωμε σὰ μακρινὸ σαρ-
καστικὸν ἀντίλαλο τὸ περιγέλασμα τῆς Ζωῆς
γιὰ τὴν ἀδικοσκοτωμένη Νειότη.

Ἡ Ὁμορφιὰ γιορτάζει ἐδῶ μέσα τ' ἀποκα-
λυπτήριά της. Ἡ Φαντασία στυλώνεται σὲ παν-
ύψηλο βᾶθρον. Ἀλλὰ δὲν θὰ σταματήσῃ ἕως ἐδῶ.
Θὰ πετάξῃ σὲ ἰδανικώτερες ἀκόμα σφαῖρες,
γιὰτὶ ὁ Γκίκας ἔχει τὸ χάρισμα ν' ἀνεβαίνει μὲ
τόσην εὐκολία τῆς ἐμπνεύσεως τὰ σκυλοπάτια.

Κυρίαι καὶ Κύριοι,

Ἡ σεμνὴ αὐτὴ γιορτὴ ὅπου ἐμεῖς ἀδύνατοι
ἀκόμη Ἀλεξανδρινοὶ τραγουδισταὶ ἠθελήσαμε
νὰ σᾶς ψάλλωμε τὰ κλέη Ἀλεξανδρινῶν ἡρώων
τοῦ πνεύματος, ἐτελείωσε.

Μὲ τῆς καλωσύνης σας τὸ μῦρο καὶ μὲ τῆς
ἀγάπης σας τὸ ἄρωμα ἤλθατε νὰ εὐωδιάσετε
τὴν πνευματικὴ μας αὐτὴ λειτουργία καὶ νὰ
προσκυνήσετε μαζί μας στὸ βωμὸ τῆς ὁραίας
θρησκείας.

Σᾶς εὐχαριστοῦμε.

Κ. Ν. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΘΡΥΛΟΣ ΑΓΑΠΗΣ

Τοὺς ἐτραβοῦσε ὁ μαῦρος βιαστικά,
Τὸ Διγενῆ καὶ τὴν κρυφοκλεμένη·
Τοὺς ἔσερνε καὶ στ' ἄγρια τὰ νερά,
Πεῖδ βιαστικά ὁ Σορόκος δὲ διαβαίνει.

Στοῦ καβαλλάρη ἐκείνη τὸ λαιμὸ
Τ' ἄσπρα της τὰ χεράκια εἶχε ριγμένα·
Κ' ἔφευγε τ' αὐτὸ κ' ἔσβυνε ἡ Ἥχώ,
Κ' ἔσκουζε ἀλάργα κ' ἔσβυνε ὁλόενα.